

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Зерцало, 2000. – 249 с. **18.** Российское уголовное право: Курс лекций. – Т. 1: Преступление / Под ред. А.И. Коробеева. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. – 400 с. **19.** Рішення Конституційного суду України: Справа щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та ст. 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К. Г. Устименка) // <http://www.rada.kiev.ua> **20.** Сенченко М.І. Финансовый интернационал. – К.: Вид-во МАУП, 2002. – 149 с. **21.** Современные международные отношения / Под ред. А.В. Торкунова. – М.: Зерцало, 1999. – 75 с. **22.** Трайнин А.И. Состав преступления по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1951. – 80 с. **23.** Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони. – К.: Атіка, 2004. – 190 с. **24.** Швец Д.Ю. Информационная безопасность России и современные международные отношения. – М.: Мир безопасности, 2001. – 230 с.

Надійшла до редакції 12.03.2009 р.

УДК 343.223

О.В. Зайцев, канд. юрид. наук
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ

У Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення механізму кримінальної відповідальності за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання» (реєстр. 2786 від 18 липня 2008р.). Цим проектом передбачається доповнення КК України ст. 25¹ «Стан сильного душевного хвилювання» наступної редакції:

«Станом сильного душевного хвилювання визнається емоційний стан особи у виді

афекту, стресу чи фрустрації, котрий значною мірою обмежує її здатність усвідомлювати свої дії або бездіяльність та (або) керувати ними під час вчинення нею передбаченого Кримінальним кодексом суспільно небезпечного діяння.

Кримінальна відповідальність за заподіяння в стані сильного душевного хвилювання шкоди правоохоронюваним інтересам потерпілого, якщо такий стан був обумовлений протизаконним насильством, знуцанням або тяжкою обра-

зою з його боку, настає лише у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу.

При вчиненні в стані сильного душевного хвилювання, обумовленого протизаконним насильством, знуцанням або тяжкою образою, діянь проти правоохоронюваних інтересів третіх осіб, а також якщо такий стан був обумовлений іншими обставинами, кримінальна відповідальність настає на загальних підставах, а цей стан враховується як обставина, яка пом'якшує покарання».

Вивчення вказаного проекту викликає певні міркування й зауваження, які можна звести до наступного. Як вбачається, доповнення КК України зазначеною статтею не повною мірою відповідає вимогам законодавчої техніки з точки зору побудови Загальної частини Кодексу. Норми останньої покликані регулювати відносини, що виникають при вчиненні переважної більшості злочинів. Вони, як правило, є позитивними (регулятивними), а їх зміст не пов'язано з конкретним злочином, тобто норми мають загальний характер. Проект же, як впливає з його ч. 2, стосується тільки 2-х злочинів (статті 116 і 123 КК), а тому не потребує свого розміщення саме в Загальній частині КК.

Зазначимо, що поняття «сильне душевне хвилювання»,

яке використовується у ч.4 ст. 36 і ч.3 ст. 39 КК для позначення суб'єктивного стану особи в обставині необхідної оборони і крайньої необхідності, у запропонованому проекті не розкрито, що теж не дає можливості визнати загальний характер названої норми.

Ураховуючи структуру кримінального закону, варто звернути увагу, що навіть такі ознаки суб'єктивної сторони злочину, як мотив і мета, не знаходять свого безпосереднього визначення у КК України, хоча вони відіграють не меншу роль у кваліфікації порівняно з особливим емоційним станом винного. Що ж стосується значення стану сильного душевного хвилювання як обставини, що пом'якшує покарання, це питання безпосередньо регламентовано п. 7 ч. 1 ст. 66 КК України, застосування якої не викликає суттєвих труднощів у правозастосовчій практиці.

Визначення стану сильного душевного хвилювання, яке наведено в проекті, насичено такими спеціальними термінами, як «афект», «фрустрація», «стрес», які, у свою чергу, потребують самостійного тлумачення. Пояснювальна записка до проекту містить роз'яснення, що саме розуміється під кожним з них. Посилаючись на неї, можна стверджувати, що тільки афект підпадає під ознаки того стану, опис

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

якого наводиться в ч. 1 проекту: «обмеження або знищення здатності особи сприймати себе, оточення, свої дії, здатності ними керувати». У той же час наявність стресу свідчить про реакцію організму на загрозу, небезпеку, образу, інформаційне перевантаження тощо, а фрустрація характеризує негативний психічний стан, який виявляється в переживаннях, розчаруванні, тривозі, роздратованості, відчаї. Тому застосування при дефініції поняття сильного душевного хвилювання термінів «стрес» і «фрустрація» з огляду на їх зміст потребує додаткової аргументації.

Ці терміни є інструментарієм фахівців у галузі психології, а не юристів, на що звертає увагу Пленум Верховного Суду України у п. 27 постанови від 7 лютого 2003 р., № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», коли рекомендує призначення судово-психологічної експертизи для з'ясування наявності психологічної підстави сильного душевного хвилювання [18]. Про це ж ідеться в наказі Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р., № 53/5 «Про затвердження та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових ек-

пертиз» [17].

Повертаючись до спроби авторів законопроекту конкретизувати психологічні стани, що можуть бути передумовою сильного душевного хвилювання, вважаємо, що вона є не зовсім доцільною за своєю суттю, невдалою за реалізацією, та й навряд чи існує потреба в такій конкретизації. По-перше, сумнівним є зведення всіх можливих варіантів психологічних станів до «афекту», «стресу» і «фрустрації». Поняття «афект» є надто загальним і включає в себе принципово різні стани – від афекту фізіологічного, який традиційно розуміється як психологічна передумова сильного душевного хвилювання, до патологічного, що є тяжким психічним розладом, при якому говорити про сильне душевне хвилювання взагалі недоречно. По-друге, без жодного пояснення до запропонованого переліку не ввійшли поняття «емоційне збудження» й «емоційна напруга», однак саме вони тривалий час використовуються при характеристиці підстав сильного душевного хвилювання, що підтверджує згадана Інструкція. На нашу думку, наведення конкретного переліку психологічних станів для виникнення психологічної передумови сильного душевного хвилювання неможливо. Відповідно до чинного законодавства поняття

«сильне душевне хвилювання» визнається загальним формулюванням, а які стани воно поглинає, вирішується судом. Тому сама спроба визначити конкретний перелік відповідних психологічних станів вбачається зайвою, бо закон не може підмінити собою спеціальну літературу.

Залежно від тлумачення змісту психологічної передумови вказаного поняття можна виокремити прибічників широкого тлумачення, та її супротивників. Одні до стану сильного душевного хвилювання відносять не тільки афекти, а й інші емоційні стани, які виникли внаслідок неправомірних дій потерпілого і які характеризуються особливо великою силою їх прояву, що відрізняє їх від інших емоцій. По суті, таку позицію займає чинний КК України, який не містить указівки на конкретний емоційний стан. Додатковим підтвердженням є формулювання орієнтовних питань, які рекомендуються для вирішення Міністерством юстиції України при призначенні судово-психологічної експертизи. Зокрема, пропонується ставити питання експертам про наявність стану вираженого емоційного збудження або емоційного напруження як психологічної передумови сильного душевного хвилювання, причому без визначення конкретної емоції.

Супротивники наведеної

точки зору відносять до цієї передумови лише фізіологічний афект. Прикладом реалізації такої позиції є положення КК Російської Федерації, який указує на вчинення злочину саме в стані афекту (статті 107 і 113). Автори аналізованого проекту закону обрали дещо компромісний варіант, який повною мірою не відповідає жодній з наведених позицій. Зважаючи на те, що практика в Україні йде шляхом збільшення передумов сильного душевного хвилювання, і що вони теж намагаються відобразити це в КК, вважаємо надзвичайно складним усі такі стани перелічити в законі, тим більше, що оцінці підлягають стани різного роду, різного ступеня вираженості і впливу. До того ж їх термінологічне визначення є специфічним. Ось чому вбачається недоцільним введення до КК переліку емоційних станів, які є психологічною передумовою сильного душевного хвилювання.

Наступне зауваження стосується того, що проект без жодної аргументації використовує в основі формулювання поняття «сильне душевне хвилювання» правову категорію «суспільно-небезпечне діяння». Але ж цей особливий емоційний стан не виключає злочинності діяння, тому проект у цій частині суперечить положенням КК України.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

Новелою для кримінального закону є пропозиція визначати стан сильного душевного хвилювання за аналогією з осудністю, зокрема, обмеженою. У ч.1 ст. 25¹ проекту йдеться про стан особи, який значною мірою обмежує її здатність усвідомлювати свої дії або бездіяльність *та (або)* керувати ними під час учинення діяння.

По-перше, така пропозиція авторів законопроекту не враховує існуючої судової практики. Так, Верховний Суд України в постанові від 7 лютого 2003 р., № 2 «Про судову практику у справах про злочини проти життя і здоров'я людини» при аналізі суб'єктивної сторони злочинів, передбачених статтями 116 і 123 КК України, вказав на наявність такого емоційного стану винного, який значною мірою знижував його здатність усвідомлювати свої дії *або* керувати ними. Іншими словами, постановова орієнтує суди при застосуванні поняття «стан сильного душевного хвилювання» на наявність порушення хоча б однієї зі сфер психіки [18].

По-друге, у запропонованій дефініції сильне душевне хвилювання вважається таким, що значною мірою обмежує здатність особи усвідомлювати свої дії або бездіяльність *та (або)* керувати ними. Але така специфіка психологічних станів, які можуть

бути в основі сильного душевного хвилювання, полягає зовсім не в обмеженні здатності особи до усвідомлено-вольової поведінки. Характеристиками такого стану визнається якісна зміна свідомості, порушення цілісності сприйняття особою ситуації і свого місця в ній, звуження поля свідомості в цілому. Однак при цьому особа зберігає здатність усвідомлювати, оцінювати роль власної поведінки й керування нею в межах нормальної течії емоціональних процесів здорової людини. Цим станам притаманна певна специфіка мотивації і смислової регуляції поведінки, що й зумовлює відповідний характер суб'єктивної сторони злочину.

По-третє, стверджувати про істотне обмеження здатності особи до усвідомленого керування своєю поведінкою при сильному душевному хвилюванні напевно чи є доречним. Усе це, безумовно, може сприяти неправомірному ототожненню таких різних понять, як «сильне душевне хвилювання» й «обмежена осудність», у статті про яку застосовано вказаний опис психологічного (юридичного) критерію.

Необхідно зазначити, що в юридичній науці тривалий час обговорюється це спірне питання, яке знайшло своїх прихильників.

Так, І.Я. Козаченко, Є.А. Су-

харев, Є.А. Гусев [5, с. 22, 23], А.П. Козлов [6, с. 458] переконали, що наявність у кримінальному законодавстві привілейованих складів злочинів, учинених у стані сильного душевного хвилювання, закріпленням у законі зменшеної осудності. Такої ж позиції дотримуються Т.А. Гончар [24, с. 56] і В.П. Коняхін [14, с. 40]. А.А. Музика, коментуючи ст. 116 КК України («Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання»), прямо вказує, що «особа в стані фізіологічного афекту є, по суті, обмежено осудною» [10, с. 259]. В.М. Бурдін, підтримуючи цю точку зору, наводить 2 сумнівних за своєю суттю аргументи. Перший полягає у загальній підставі пом'якшення покарання при вчиненні злочину в стані сильного душевного хвилювання й обстоює застосування обмеженої осудності [2, с. 77, 78]. Цьому доводу можна заперечити з тих причин, що ст. 20 КК України прямої вказівки на обов'язкове пом'якшення покарання особам, визнаним обмежено осудними, не містить. Другим аргументом, на думку правознавця, є доцільність поширення положень статті про обмежену осудність у частині можливості застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які вчинили в стані сильного душевного хвилювання суспільно небезпечні

діяння за відсутності вини [2, с. 82]. Цей аргумент суперечить передбаченим КК України підставам як кримінальної відповідальності (ч.1 ст. 2 КК), так і застосування примусових заходів медичного характеру (статті 92 і 93 КК). Відсутність вини, на що посилається науковець, не дозволяє вести мову про злочин і як наслідок – про притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Спираючись на положення КК України й Закону України «Про психіатричну допомогу», неправомірною також можна назвати пропозицію В.М. Бурдіна про можливість застосування примусових заходів медичного характеру до осіб, які вчинили злочин у стані сильного душевного хвилювання. Адже його підставою є емоційний стан, що не дозволяє вести мову про психічний розлад особи і про обмежену осудність.

Відмітимо, що Л.А. Остапенко й А.В. Байлов, автори дисертацій з проблеми значення сильного душевного хвилювання у кримінальному праві, стверджують, що це поняття слід відрізняти від обмеженої осудності. Їх аргументація зводиться до того, що обов'язковою умовою кваліфікації вчиненого за статтями 116 і 123 КК України, є стан сильного душевного хвилювання, що раптово виник внаслідок протиза-

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

конного насильства, систематичного знуцання або тяжкої образи з боку потерпілого [Див.: 1, с. 15; 11, с. 8]. Саме необхідність устанавлення зовнішнього чинника, який є причиною такого стану, дослідникам дозволив розмежувати поняття «обмежена осудність» і «сильне душевне хвилювання».

Наведено аргументацію щодо відмінності цих двох понять треба уточнити вказівкою на те, що у формулі обмеженої осудності причиною обмеження здатності усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними є тільки психічний розлад. Жоден інший розлад діяльності людини не повинен належати до формули обмеженої осудності. Підставою ж сильного душевного хвилювання, як указують більшість науковців, є емоційний стан, який до психічних розладів не може бути віднесений. У той же час у науковій правовій літературі існує й інша думка.

Наприклад, Т.М. Приходько [Див.: 15, с. 53-55; 16, с. 8] й В.Б. Первомайський [Див.: 12, с. 46-49; 13, с. 170], називаючи фізіологічний афект «хворобливим станом психіки» вважають його медичним критерієм обмеженої осудності. Т.М. Приходько пропонує замінити в статтях 116 і 123 КК України слова «в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок

протизаконного насильства, систематичного знуцання або тяжкої образи з боку потерпілого» словами «обмежено осудною особою» [16, с. 12].

В.М. Бурдін, у свою чергу, відносить фізіологічний афект до медичного критерію обмеженої осудності за тими підставами, що Міжнародна статистична класифікація хвороб і споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду (далі – МКХ-10) містить рубрику F3 «Афективні розлади» [2, с. 76].

Наведені твердження не мають ніякої наукової аргументації. Фізіологічний афект становить собою короточасну інтенсивну емоцію, що значно послаблює контроль особи над своїми вчинками, здатність усвідомлювати їх і керувати ними [Див.: 8, с. 81; 22, с. 54, 55]. Домінуючою в науці кримінального права є уявлення про фізіологічний афект як про емоційний стан, який не виходить за межі норми, тобто, незважаючи на свою інтенсивність, не містить ознак психічного розладу [Див.: 4, с. 41, с. 199; 23, с. 353; 25, с. 42]. Це положення обґрунтовано вважається правильним. Отже, фізіологічний афект не є хворобливим станом і не підлягає психіатричному аналізу, який застосовується лише до психопатологічних явищ.

Фізіологічний афект уста-

новлюється судово-психологічною експертизою, об'єктом якої є психічно здорові особи, визнані осудними. Це положення, поруч з відбиттям у спеціальній літературі [Див.: 3, с. 522-532; 7, с. 271; 21, с. 33; 26, с. 2] знайшло своє закріплення й у законодавстві України [17].

На нашу думку, аргумент В.М. Бурдіна про наявність у МКХ-10 зазначеної рубрики, яка дає йому можливість стверджувати, що фізіологічний афект діагностується за наведеною класифікацією хвороб, а значить, є психічним розладом, потрібно визнати помилковим. Рубрика F3 має найменування «Розлади настрою (афективні розлади)». Це розлади, при яких основне порушення полягає у зміні афекту або настрою частіше вбік пригнічення або підйому [19, с. 173]. Рубрика включає такі психічні розлади, як маніакальний епізод, біполярний афективний розлад, депресивний епізод, резидуальний депресивний розлад, рекурентний депресивний розлад, циклотимія, дистимія та інші розлади [19, с. 173-205].

Іншими словами, вказівка в найменуванні рубрики на афективність розладів психіки не дає жодних підстав говорити, що афект фізіологічний до неї включено, а тим більше стверджувати про його патологічну природу. Додамо, що патологічний афект, бу-

дучи, на відміну від афекту фізіологічного, психічним розладом, не відзначено в зазначеній рубриці F3. Психічного розладу під найменуванням «патологічний афект» МКХ-10 не містить. Цей виключно науковий термін було запропоновано Р. Крафт-Ебінгом у 1897 р. з метою характеристики глибокого розладу свідомості з обов'язковою незрозумілістю, уривчастістю або повною втраченою спогадів про вчинене [4, с. 197]. У наукових джерелах патологічний афект судовими психіатрами віднесено не до афективних розладів, а до виняткових станів поряд з патологічним сп'янінням, сумерковими станами свідомості та іншими психічними станами [Див.: 4, с. 195; 9, с. 62; 20, с. 122; 23, с. 346].

Викладене дозволяє зробити висновок, що причини зміни психічних процесів при сильному душевному хвилюванні й обмеженій осудності, особливо їх характер, є принципово різними. Це не дозволяє їх порівнювати за природою виникнення і, як вбачається, використовувати однакові термінологічні звороти для їх формулювання у кримінальному законі. Обидва поняття застосовуються до окремих груп злочинців і характеризують різні елементи складу.

Повертаючись до інших положень законопроекту, звернімо увагу, що в нормах Особливої

ПРОБЛЕМИ ЗАКОННОСТІ

частини КК України однією з обов'язкових умов кваліфікації діянь за статтями 116 і 123 КК визнається раптовість виникнення стану сильного душевного хвилювання, проте проект цю обставину безпідставно ігнорує.

Не можна погодитися і з указівкою в ч. 3 ст. 25¹ проекту на вчинення в стані сильного душевного хвилювання, зумовленого іншими обставинами, окрім протизаконного насильства, знущання або тяжкої образи, діянь проти правоохоронюваних інтересів третіх осіб. Традиційними причинами виникнення цього

стану є неправомірні або аморальні дії потерпілого. Якщо ж у законі буде зазначено, що якісь «інші обставини» можуть мати «привілейоване» значення, це може призвести до необґрунтованого пом'якшення покарання у тих випадках, де це неприпустимо.

Викладене дає підстави констатувати: як сама ідея запровадження у кримінальний закон загальної норми про стан сильного душевного хвилювання, так і спосіб її реалізації, запропонований у поданому законопроекті, не можуть бути схваленими.

Список літератури: 1. *Байлов А.В.* Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. ун-т М-ва внутр. справ України. – Х., 2004. – 19 с. 2. *Бурдін В.* Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання – Львів: Вид-во ПАІС, 2006. – 200 с. 3. *Васильев В.Л.* Юридическая психология: Учебник, СПб.: Питер, 2001. – 640 с. 4. *Жариков Н.М., Морозов Г.В., Хритинин Д.Ф.* Судебная психиатрия: Учебник для вузов. – М.: Норма, 2001. – 432 с. 5. *Козаченко И.Я., Сухарев Е.А., Гусев Е.Л.* Проблема уменьшенной вменяемости. – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. юрид. акад., 1993. – 33 с. 6. *Козлов А.П.* Понятие преступления. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004. – 819 с. 7. *Коновалова В.Е., Шепитько В.Ю.* Основы юридической психологии: Учебник. – Харьков: Одиссей, 2005. – 352 с. 8. *Мамайчук И.И.* Экспертиза личности в судебно-следственной практике. Учеб. пособ. – СПб.: Речь, 2002. – 255 с. 9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За загальною редакцією *В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушка*: Заг. ч.: Кн. 1. – К.: Форум, 2005. – 394 с. 10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перероб. та доп. / За ред. *М.І. Мельника, М.І. Хавронюка*. – К.: Атіка, 2003. – 1056 с. 11. *Остапенко Л.А.* Кримінально-правова характеристика умисних вбивств при пом'якшуючих обставинах (статті 116,117, 118): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Київ. нац. Ун-т. – К., 2003. – 17 с. 12. *Первомайский В.Б.* Физиологический аффект: норма или патология? // Журнал психиатрии и медицинской психологии. – 1995. – № 1. – С. 46-49. 13. *Первомайський В.Б.* Афект фізіологічний // Юридична енциклопедія: В 6-ти т. – Т.1: А–Г / Відп. ред. *Ю.С. Шемшученко*. – К.: Укр. енцикл., 1998. – С. 170. 14. Постатейный комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации: испр. и доп. / Под ред. *А.И. Чучаева*. – М.: ИНФРА-М, Контакт, 2005. – 824 с. 15. *Приходько Т.М.* Фізіологічний афект – одна з підстав визнання особи обмежено осудною // Право України. – 2001. – №1. – С. 53-55. 16. *Приходько Т.М.* Проблема обмеженої осудності в кримінальному праві: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. акад. М-ва внутр. справ України. – К., 2001. – 20 с. 17. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експер-

Проблеми боротьби зі злочинністю

тиз: Наказ М-ва юст. України від 08.10.1998 р., № 53/5 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 46. – Ст. 1715. **18.** Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Пост. Пленуму Верхов. Суду України від 07.02.2003 р., № 2 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2003. – № 1. – С. 37-42. **19.** Психические расстройства и расстройства поведения (F00 – F99) (Класс V МКБ–10, адаптированный для использования в Российской Федерации) / Под общ. ред. Казаковцева Б.А., Голланда В.Б. – М.: Минздрав России, 1998. – 512 с. **20.** Руководство по судебной психиатрии / Под ред. Т.Б. Дмитриевой, Б.В. Шостаковича, А.А. Ткаченко. – М.: Медицина, 2004. – 592 с. **21.** Ситковская О.Д. Аффект: криминально-психологическое исследование. – М.: Юрлитинформ, 2001. – 240 с. **22.** Сташис В.В., Бажанов М.И. Личность – под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекса Украины с научно-практическим комментарием). – Симферополь: Таврида, 1996. – 234 с. **23.** Судебная психиатрия: Учебник для вузов / Под ред. Б.В. Шостаковича. – М.: Зерцало, 1997. – 384 с. **24.** Уголовный кодекс Украины: Комментарий. – Изд. 2-е / Под ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. – Харьков: Одиссей, 2002. – 960 с. **25.** Усова И. Психические отклонения, имеющие уголовно-правовое значение // Законность. – 1992. – № 3. – С. 41-43. **26.** Цимбал М.Л., Савкіна Т.В. Из практики проведения судебно-психологической экспертизы // Vivat Lex: Газ. – 2006 р. – № 3 (126). – С. 2.

Надійшла до редакції 16.10.2008 р.

УДК 343.222

С.В. Гізімчук, канд. юрид. наук, доцент;
І.А. Зінов'єва, студентка
вечірнього факультету
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СПРИЯННЯ УЧАСНИКАМ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА УКРИТТЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність теми, порушеної у пропонованій статті, зумовлена інтересом громадськості до побудови правової держави, зорієнтованої на всебічну охорону прав та інтересів конкретної людини. Проблема, що порушується у статті, стосується аналізу правового статусу особи,

яка сприяла учасникам злочинних організацій чи укривала їх діяльність, зокрема, у зв'язку з тим, що її близькі родичі входили в цю організацію. Подібна ситуація, як видається, не знайшла свого законодавчого висвітлення в чинному Кримінальному кодексі України і виявила конкурен-